

felszámolásának követelése nem jár együtt a nép történelmi szerepének felismerésével, a munkásság és parasztság osztályharcát nem mutatja be, mint a feudalizmus megdöntésére hivatott társadalmi erőt. A nép ezért nem jelenik meg mint cselekvő erő, ezért szorul műveinek perifériájára, — jelenléte mégis a meglévő alapvető ellentétre utal, a két osztály szembenállásának feszültségét érezteti, s ez adja feudalizmus-ellenes kritikájának élességét. Mikszáth gyengesége, hogy a polgárságtól várja a polgári demokratikus átalakulás keresztülvitelét. Ezért kapcsolódik a szabadelvű párthoz; de látja ennek a polgárságnak gerinetelenségét és megalkuvását; vonzódik a radikális törekvésekhez, anélkül, hogy ez határozott politikai állásfoglalássá kristályosodna. Kritikája ezért nem formálódik elítélővé, a feudalizmus ábrázolásában ezért nem következetes. — Mikszáthban elsősorban azt értékeljük, hogy az ország feudálkapitalista fejlődésének kritikai ábrázolásával a polgári demokratikus átalakulás szükségszerűségét objektíve igazolta, és az uralkodóosztály leplelésével a megdöntésükért folytatott harcban a nép kezébe fegyvert adott. A Két választás Magyarországon is így válik a múlt maradványai eltüntetésének és a demokratikus jogok megvédésének, tudatosításának eszközévé.

Véber Károly

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG DEBRECENI VÁNDORGYÜLÉSE

Június 2-án és 3-án az Irodalomtörténeti Társaság kétnapos vándorgyűlést tartott Debrecenben. A gyűlés közelebbi célja a Társaság debreceni csoportjának megalakítása volt, de a vezetőség és a résztvevők ennél a deklarativ aktusnál többet óhajtottak elérni. Mindenki előtt világosan állott az, hogy nem olyan csoportra van szükség, amely csupán az egyetemre és néhány „céhbeli” emberre korlátozódik; szaktudományunk csak akkor virágozhat fel, ha a középiskolai tanárság legszélesebb rétegeinek érdeklődését tudja az irodalomtörténeti kutatás, értékelés és a szakdidaktika felé fordítani.

Éppen ezért igen örvendetes eredményként könyvelhetjük el a debreceni, nyíregyházi és más keletmagyarországi magyar-szakos tanárok nagyszámú megjelenését. De az ő munkásságuk csak akkor vezethet célhoz, ha a Tudományos Akadémia és a Társaság vezetősége a kultúrforradalom igényeit felmérve jelöli ki a feladatokat, s azok megoldásához eszmei és anyagi segítséget nyújt a szovjet irodalomtörténetírás eredményeinek közzé tételével, s legfejlettebb irodalomtörténetjeink útmutatásával és bírálatával. Ezeket a szempontokat tekintve igen helyes volt, hogy a Társaság Debrecen legnagyobb költőinek: Csokonainak és Tóth Árpádnak alakját állította a vitáulések középpontjába. A komoly tudományos és oktatói munka tapasztalatainak átadását, egymás problémáinak megismerését szolgálta az, hogy a Társaság majd minden vezetőségi tagja ott volt a vándorgyűlésen, s a budapesti egyetem és Pedagógiai Főiskola tanszékeinek oktatói csaknem teljes számban, aktívan résztvettek a vitákban.

Szombat délután szűkebb körben: az egyetemi, főiskolai és középiskolai oktató-személyzet bevonásával az egyetemi magyar irodalomtanítás kérdéseinek megvitatására került sor. Az előadó — Tolnai Gábor az egyetemi ügyosztály vezetője — rámutatott arra, hogy kb. két év alatt tekintélyes utat tettünk meg ezen a téren, aminek legfőbb bizonyítékai az immár a magyar irodalom egészére kiterjedő egyetemi jegyzetek. A hibákat és hiányosságokat mind az előadó, mind a hozzászólók igen őszintén és alaposan felsorolták. Tolnai Gábor helyes vitaindítása alapján tisztázódott, hogy néhány viszonylag könnyen eltávolítható, vagy csökkenthető nehézségen kívül, (mint pl. fiatal káderek hiánya, sokirányú elfoglaltság, rosszul szervezett és hézagos intézeti könyvtárak) gyengeségünk legfőbb oka a marxizmus-leninizmus elméletének külsőleges ismerete, merev, dialektikátlan alkalmazása. Veres Péter hozzászólása a hazafias nevelési igazi irodalmi módszereit domborította ki s sok tekintetben új irányba terelte.

Este 1/27-kor nagyszámú hallgatóság előtt nyitotta meg Barta János a Csokonai emlékének szentelt vitaestét. Szauer József előadásában nemcsak összefoglalta marxista irodalomtörténetírásunk eddigi megállapításait Csokonairól, hanem új szempontokkal is hozzájárult a nagy költő alakjának megismeréséhez. Hangsúlyozta Csokonainak Debrecen társadalmi és gazdasági helyzetévé való eszakihatatlan kapcsolatát, kiemelte azokat az eszmei indításokat, izlésáramlatokat, melyeket a felvilágosult, és nagyrészt

az antijozefinista nemesi ellenállás vonalán mozgó civis-város közvetített a költő felé. Ebből azonban nem provincializmus származott — mutatta ki Szauder —, hanem annak a kulturális szintézisnek igen magas művészi színvonalra való emelése, amelyet Debrecen már Csokonai előtt csirájában kiérlelt. Ez a szintézis az átmeneti kor stílusirányainak a paraszti népiesség jegyében való összefoglalása volt, egyszersmind a magyar felvilágosodás legnagyobb költői emléke. Sajnos, hogy Szauder József Csokonai emberi és művészi nagyságát nem rajzolta meg olyan sokoldalúan és mélyen, mint a korával és Debrecennel való kapcsolatatait.

A hozzászólások közül kimagaslott Veres Péteré és Juhász Gézáé. Veres Péter az író biztonságával és az elragadtató olvasó szuggesztív erőjével beszélt Csokonai népiességéről és nyelvének gazdagságáról. Juhász Géza pedig Csokonai debreceni diákeveit és kicsapatásának körülményeit világította meg újszerű nézőpontból az adatok bőségével.

Június 3-án, vasárnap a Déry-Múzeum előadótermében ugyancsak népes közönség előtt zajlott le a vándorgyűlés második vitaulése, mely Tóth Árpáddal foglalkozott. Bóka László bevezető szavai után Kardos László tartott előadást, lényegében azt a gondolatmenetet követve, melyet a „Magyar Klasszikusok” sorozat Juhász Gyula és Tóth Árpád válogatott műveit tartalmazó kötetében már kifejtett. Az idő rövidsége miatt azonban Kardos László ezúttal elsősorban Tóth Árpádnak az ellenforradalomig tartó fejlődésvonalát rajzolta meg, s csak röviden érintette az 1919-től 1927-ig tartó végső szakaszt. Az eszmeileg elmélyült előadást, amely kitűnt gondosan megválasztott idézeteivel és a költői forma szeretetéről tanúskodó vers-elemzéseivel, számos hozzászólás követte. Különösen tanulságos volt közülük Kardos Pálé, aki helytelenítette azt, hogy az előadó Tóth Árpádot 1914 előtti versei alapján l'art pour l'artos álmodozónak mutatta be. A versek nagyrészt valóban ebben az irányban tartanak, de publicisztikai munkásságából egy sokkal aktívabb és haladóbb világnézet körvonalai bontakoznak ki. Kardos Pál a „Debreceni Nagy Újságba” írt Tóth Árpád cikkek hosszú sorával bizonyította be, hogy a fiatal költőre mennyire hatottak a magyar radikalizmus antiklerikális és polgári reformokat sürgető törekvései, s az idézetekből kivilágított az is, hogy Tóth Árpád rokonszenvezett a sztrájkoló proletariátussal és gyűlölte a fináncnöke urait. A továbbiakban Kardos Pál Tóth Árpád szerelmi lírájának realizmusára hívta fel a figyelmet, s megemlítette azt, hogy a Horthy-korszak hatására a narodnyikság pár vonása korlátként jelentkezett Tóth Árpád néhány jelentős késői költeményében.

Tóth Árpád pályájának ellentmondásaira utalva más felszólalók (Koczás Sándor) is óvtak attól, hogy a költőt átszínezzük és a valóságtól elszakadva egészen Ady közelébe emeljük. Esztétikai szempontból sok figyelemreméltót mondott Képes Géza, aki Tóth Árpád versszerkesztésének, képalkotásának, ritmikájának sajátosságait fejtegette.

Vasárnap délben folyt le a vándorgyűlés utolsó programpontja: a Debreceni Csoport megalakulása. Földessy Gyula, Kossuth-díjas, megnyitó szavaiban hangsúlyozta, hogy irodalomtörténetírásunk keveset vehet át szaktudományunk örökségéből, amely még polgári szempontból is szűklátókörű, nem egyszer teljesen egyoldalú monográfiákat és cikkeket hozott létre. Ennek kapcsán tért ki a minél tervszerűbb, országos viszonylatban folyó munka megindulásának szükségességére. Miután Földessy Gyula javaslatát a jelölő-bizottság kiküldésére a jelenlevők elfogadták, Kardos László a jelölő-bizottság nevében a következőket javasolta a Debreceni Csoport vezetőségi tagjaiul: Elnök: Juhász Géza; Társelnök: Kardos Pál; Titkár: Koczogh Ákos; Szervező titkár: Durkó Mátyás. A választmány tagjai: Julow Viktor, Margócsi József. A félévvel korábban megalakult Dél-Alföldi Csoport nevében Baróti Dezső üdvözölte a debreceni kollégákat és „munkamódszer átadásként” beszámolt a dél-alföldi irodalomtörténészek működéséről. Juhász Géza elnöki programadásában a felszabadulás óta lefolyt debreceni irodalomtörténeti kutatásokról adott kritikai áttekintést, s hangsúlyozta a Társaság vezetőségével s a többi vidéki csoportokkal való szerves együttműködés szükségességét.

A vándorgyűlés résztvevői másfélnapos együttlétük alatt a Városi Tanácsnak és a Tudománygyetemnek vendégei voltak, s megannyi tanújelét élvezték annak a szíves vendégszereteknek, mellyel őket mindkét intézmény, s rajtuk keresztül Debrecen dolgozó népe fogadta.

Nagy Miklós

A szekesztő közleménye: A m. klasszikusok Csokonai-kötetéről mult számunkban közölt bírálathoz Vargha Balázs választát és Szauder József viszonválasztát jövő számunkban hozzuk.